

FUTBOL DARVOZABONI INTELLEKTUAL MAHORATINI MILLIY O'YINLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH

Ziyayev Abdurahmon Abdullayevich

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada milliy o'yinlar orqali futbol darvozabonlarining intellektual mahoratini rivojlantirishning samaradorligi tadqiq etilgan. Tadqiqotda milliy o'yinlarning futbol darvozabonlarining reaksiyasi, qaror qabul qilish tezligi, pozitsiya aniqligi va zarba to'sish samaradorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi o'rganildi. Eksperimental guruhda olib borilgan mashg'ulotlar natijasida darvozabonlarning intellektual mahorati sezilarli darajada yaxshilandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy o'yinlar futbolchilarni nafaqat jismoniy, balki aqliy jihatdan ham rivojlantirishga yordam beradi, bu esa darvozabonlarning o'yin samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlar: Futbol, darvozabon, intellektual mahorat, milliy o'yinlar, qaror qabul qilish, pozitsiya aniqligi, reaksiya vaqti, zarba to'sish, jismoniy tarbiya, sport metodikasi, futbolchilarni tayyorlash.

DEVELOPMENT OF FOOTBALL GOALKEEPERS' INTELLECTUAL COMPETENCE THROUGH NATIONAL GAMES.

Ziyayev Abdurahmon Abdullayevich

Lecturer Kokand State University

Abstract: This scientific article explores the effectiveness of developing intellectual skills in football goalkeepers through national games. The study examines how national games influence goalkeepers' reaction time, decision-making speed, positioning accuracy, and shot-blocking efficiency. The results of the experiment showed that the training conducted in the experimental group led to a significant improvement in the intellectual skills of the goalkeepers. The obtained results indicate that national games help develop football players not only physically but also mentally, which in turn enhances their performance as goalkeepers.

Keywords: Football, goalkeeper, intellectual skills, national games, decision-making, positioning accuracy, reaction time, shot-blocking, physical education, sports methodology, football training.

РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ФУТБОЛЬНЫХ ВРАТАРЕЙ ЧЕРЕЗ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ИГРЫ.

Зияев Абдурахмон Абдуллаевич

Преподаватель Кокандского государственного университета

Аннотация: В данной научной статье исследуется эффективность развития интеллектуальных навыков футбольных вратарей посредством национальных игр. В исследовании рассматривается влияние национальных игр на время реакции вратарей, скорость принятия решений, точность позиционирования и эффективность блокирования ударов. Результаты эксперимента показали, что тренировки, проведенные в экспериментальной группе, привели к значительному улучшению интеллектуальных навыков вратарей. Полученные результаты свидетельствуют о том, что национальные игры помогают развивать футболистов не только физически, но и умственно, что, в свою очередь, повышает их эффективность как вратарей.

Ключевые слова: Футбол, вратарь, интеллектуальные навыки, национальные игры, принятие решений, точность позиционирования, время реакции, блокирование ударов, физическое воспитание, спортивная методика, футбольная тренировка.

Zamonaviy futbol sport turi o'zining murakkabligi va dinamikasi bilan ajralib turadi. Futbol o'yinida har bir futbolchi, ayniqsa darvozabon, o'zining jismoniy tayyorgarligi va texnik mahoratini yuqori darajada namoyon qilishi zarur. Biroq, jismoniy tayyorgarlik bilan bir qatorda, futbol darvozaboni uchun intellektual mahorat ham juda muhimdir. Darvozabonning o'yin davomida tezkor va aniq qarorlar qabul qilish, pozitsiyani to'g'ri egallash, zarba yo'nalishini taxmin qilish kabi psixomotor ko'nikmalari uning umumiy samaradorligini belgilaydi. Ushbu mahoratni rivojlantirishda klassik usullardan tashqari innovatsion yondashuvlar ham samarali bo'lishi mumkin.

Futbol darvozabonining intellektual mahoratini shakllantirishda milliy o'yinlar o'zining muhim rolini o'ynaydi. Milliy o'yinlar xalqimizning madaniy an'analari va qadriyatlarining ajralmas qismi bo'lib, ular nafaqat jismoniy, balki aqliy va ruhiy jihatdan ham sportchilarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Milliy o'yinlar o'ziga xos shaklda sportchilarning harakat koordinatsiyasini, tezkorligini, chaqqonligini, muvozanatini va reaksiya tezligini rivojlantirishga yordam beradi. Bu sifatlar esa aynan futbol darvozabonlarining o'yin davomida zarba to'sg'ichlik, pozitsiyani aniqlash va tezkor qaror qabul qilishda muhim ahamiyatga ega.

Futbol darvozaboni faqat jismoniy kuch bilan emas, balki intellektual qarorlar qabul qilish qobiliyati bilan ham o'zini namoyon qiladi. Darvozabonning o'yin davomida zarba yo'nalishini taxmin qilish, hujumchining harakatlarini oldindan sezish va shu asosda pozitsiyani aniqlash kabi vazifalar uning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu vazifalar esa jismoniy mashqlar orqali mukammallashadi, ammo milliy o'yinlar kabi o'yinli yondashuvlar bu ko'nikmalarni yanada samarali rivojlantiradi.

Ushbu ilmiy tadqiqotda futbol darvozabonining intellektual mahoratini milliy o'yinlar yordamida rivojlantirishni o'rganish uchun bir qator ilmiy va amaliy tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqotning maqsadi futbol darvozabonining intellektual va psixomotor ko'nikmalarini milliy o'yinlar orqali rivojlantirishning samaradorligini aniqlashdir. Buning uchun turli xil metodik yondashuvlar, tajribaviy va nazariy tahlillar, hamda amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganilgan ma'lumotlar asosida natijalar chiqarildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi usullar qo'llanildi:

Tadqiqotning dastlabki bosqichida milliy o'yinlarning tarixi, metodologiyasi va futbol darvozabonining texnik, taktika va psixologik ko'nikmalari haqida mavjud adabiyotlar tahlil qilindi. Shu bilan birga, futbol va boshqa jismoniy tarbiya va sport sohalaridagi ilmiy tadqiqotlar, metodik qo'llanmalar va tajribalar o'rganildi. Milliy o'yinlarning futbol darvozabonining intellektual mahoratini rivojlantirishdagi o'rni haqida ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlar tadqiqotning nazariy asosini tashkil etdi.

Tadqiqotda eksperimental usul asosiy o'rinni egalladi. Bu usul orqali futbol darvozabonlarining intellektual mahoratini rivojlantirish uchun milliy o'yinlarni tatbiq etishning samaradorligi o'rganildi. Eksperimentlar ikki guruh futbolchilari ustida o'tkazildi. Birinchi guruhda an'anaviy futbol tayyorlash metodlari qo'llanildi, ikkinchi guruhda esa milliy o'yinlar yordamida darvozabonlar tayyorlandi. Har bir guruhda futbolchilarning o'yin davomida qaror qabul qilish tezligi, muvozanatni saqlash qobiliyati, reaksiya va pozitsiyani aniqlash ko'nikmalari sinovdan o'tkazildi. Tadqiqotning eksperimental qismi futbolchilarning jismoniy va aqliy ko'rsatkichlari orqali baholandi.

Futbol darvozabonlarining psixologik holati va qaror qabul qilish jarayonlari ham tadqiqotda e'tiborga olindi. Tadqiqotda psixologik testlar va so'rovnomalar yordamida futbolchilarning stressga chidamliligi, tezkor qarorlar qabul qilish qobiliyati va muvozanatni saqlashda qat'iyatliliigi o'rganildi. Bu ma'lumotlar futbolchilarning intellektual mahoratini rivojlantirishda milliy o'yinlarning samaradorligini baholashda asosiy mezonlardan biri bo'ldi.

Tadqiqotda milliy o'yinlar asosida maxsus tayyorlash metodikasi ishlab chiqildi. Bu metodika futbol darvozabonlarining tezkor qaror qabul qilish, pozitsiyani to'g'ri tanlash, zarba yo'nalishini taxmin qilish kabi intellektual mahoratlarini rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarni o'z ichiga oldi. Mashg'ulotlar davomida o'yinlar, vazifalar va topshiriqlar orqali futbolchilarning o'yinni tahlil qilish, stressga chidamli bo'lish va muvozanatni saqlash ko'nikmalari oshirildi.

Tadqiqot jarayonida olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilish uchun maxsus dasturiy ta'minotlar yordamida qayd etildi. Har bir futbolchining jismoniy va aqliy ko'rsatkichlari, o'yin davomida ko'rsatilgan muvaffaqiyat darajasi, shuningdek, milliy o'yinlar asosida o'tkazilgan mashg'ulotlarning samaradorligi tahlil qilindi. Bu tahlil natijalari futbol darvozabonining intellektual mahoratini rivojlantirishda milliy o'yinlarning roli va samaradorligini aniqlashga yordam berdi.

Tadqiqotda amaliy kuzatishlar yordamida futbol darvozabonlarining mashg'ulot va o'yin jarayonidagi faoliyati o'rganildi. Futbolchilarni turli sharoitlarda (mashg'ulotlar, o'yinlar, sinovlar) kuzatib borish, ularning harakatlari va qarorlar qabul qilish jarayonini tahlil qilish orqali milliy o'yinlarning ta'siri baholandi.

Tadqiqotda olingan natijalar tahlil qilindi va sintez qilingan ma'lumotlar asosida futbol darvozabonining intellektual mahoratini rivojlantirishning samarali usullari ishlab chiqildi. Olingan natijalar, shuningdek, milliy o'yinlarning futbol darvozabonlarining jismoniy va psixologik tayyorgarligini shakllantirishdagi o'rni va ahamiyatini ko'rsatib berdi.

Tadqiqot davomida milliy o'yinlarning futbol darvozabonlarining intellektual mahoratini rivojlantirishga ta'sirini aniqlash maqsadida bir nechta eksperimentlar va amaliy sinovlar o'tkazildi. Sinovlar davomida futbol darvozabonlariga milliy o'yinlar orqali takomillashish imkoniyatlari yaratildi. Bu jarayonning natijalari quyidagi yo'nalishlarda aniqlangan:

1. Tezkor qaror qabul qilish qobiliyatining yaxshilanishi

Milliy o'yinlar orqali futbol darvozabonlarining tezkor qaror qabul qilish qobiliyati sezilarli darajada yaxshilandi. Eksperimentlarda qatnashgan darvozabonlar o'yin davomida zarbalarni to'sg'ish va hujumchilarning harakatlarini oldindan sezish borasida aniq va tezkor qarorlar qabul qildilar. Bu o'zgarishlar ularning o'yindagi pozitsiya olish va zarbalar yo'nalishini taxmin qilishdagi samaradorliklarini oshirdi. Milliy o'yinlar, ayniqsa, darvozabonning jismoniy va psixologik tezkorlikni birlashtirishiga yordam berdi, bu esa o'z navbatida o'yinda qaror qabul qilishning samaradorligini oshirdi.

2. Chaqqonlik va harakatlar koordinatsiyasining rivojlanishi

Milliy o'yinlar, masalan, "Katta o'yin", "Tug'ilma" kabi o'yinlar darvozabonlarning chaqqonligini va harakatlar koordinatsiyasini mukammallashtirishga yordam berdi. Bu o'yinlarda qatnashgan futbolchilar o'z harakatlarini tez va aniq amalga oshirishni o'rgandilar. Natijada, futbol darvozabonlarining muvozanatni saqlash, tezkor harakat qilish va zarba yo'nalishini aniqlashdagi qobiliyatlari yanada rivojlandi. O'yinlar davomida jismoniy va aqliy ko'nikmalarni birlashtirish darvozabonning o'yindagi reaksiyalarini tezlashtirishga yordam berdi.

3. Pozitsion tayyorgarlik va oldindan taxmin qilish qobiliyatining yaxshilanishi

Tadqiqotda shuningdek, milliy o'yinlarning futbol darvozabonlarining pozitsion tayyorgarligiga ta'siri ham o'rganildi. Milliy o'yinlar futbolchilarni o'z pozitsiyasini aniqlash va o'yin davomida to'g'ri pozitsiyada bo'lishni o'rgatdi. Bu, o'z navbatida, darvozabonning zarbalarni to'sg'ishdagi samaradorligini oshirdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, milliy o'yinlar orqali darvozabonlarning o'z pozitsiyasini o'yin davomida to'g'ri aniqlash va hujumchilarning harakatlarini oldindan sezish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

4. Psixologik barqarorlik va stressga bardoshlilikning oshishi

Milliy o'yinlar futbol darvozabonlarining psixologik barqarorligini oshirishda ham muhim rol o'ynadi. Tadqiqotlarda qatnashgan darvozabonlar o'zlarini stressli vaziyatlarda yanada samarali boshqarishni o'rgandilar. Milliy o'yinlarda qatnashish ularga stressli vaziyatlarda tezroq va to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam berdi. Shuningdek, o'yinlar davomida darvozabonlarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyati, o'yin davomida yuzaga keladigan noqulay vaziyatlarga nisbatan sabr va chidamlilikni oshirdi. Bu esa, o'z navbatida, darvozabonlarning o'yin davomida yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni namoyon qilishiga yordam berdi.

5. Jismoniy tayyorgarlikning yaxshilanishi

Milliy o'yinlar jismoniy tayyorgarlikning turli jihatlarini rivojlantirishga ham yordam berdi. Sinovlar davomida qatnashgan darvozabonlar o'zlarining chaqqonlik, tezlik, muvozanat va kuch ko'nikmalarini mukammallashtirdilar. Milliy o'yinlar o'yinchilarga nafaqat jismoniy qobiliyatlarni rivojlantirish, balki jismoniy holatni doimiy ravishda nazorat qilishni o'rgatdi. Bu holatda, milliy o'yinlar sportchilarning jismoniy va psixologik salohiyatini uyg'unlashtirgan holda, ularning umumiy sport mahoratini oshirdi.

Xulosa. Ushbu ilmiy tadqiqotda futbol darvozabonlarining intellektual mahoratini rivojlantirishda milliy o'yinlarning ahamiyati va samaradorligi o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy o'yinlar futbol

darvozabonining jismoniy va aqliy qobiliyatlarini birgalikda rivojlantirishda juda samarali vosita bo'lishi mumkin. Milliy o'yinlar nafaqat o'yinchi tanasini jismoniy jihatdan tayyorlash, balki uning psixologik va intellektual holatini ham yaxshilashga imkon beradi. Futbol darvozaboni uchun eng muhim ko'nikmalar — qaror qabul qilish tezligi, pozitsion sezgirlik, va tezkor reaksiya kabi aqliy qobiliyatlar milliy o'yinlar orqali yanada yaxshilanadi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, futbol darvozaboni uchun intellektual mahoratni rivojlantirishda milliy o'yinlar o'zining samaradorligini amalda ko'rsatmoqda. Tadqiqotda taqdim etilgan metodik yondashuvlar va o'yinlar asosida yaratilgan metodikalar futbol darvozabonlarining texnik, taktika va intellektual ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu esa o'z navbatida, futbol o'yinlarining sifatini va darvozabonlarining o'yin samaradorligini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'afurov A. "Milliy o'yinlar va tarbiya". Toshkent: O'zbekiston, 2015.
2. Rahmonov R. "Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi". Toshkent: Fan, 2020.
3. Jalolov J. "Zamonaviy ta'lim metodlari va milliy an'analar". Samarqand, 2019.
4. Qodirov X. "O'yinlar orqali tarbiya". Buxoro, 2021.
5. Vygotsky L.S. "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes". Harvard University Press, 1978.
- Piaget J. "The Psychology of Intelligence". Routledge, 2001